

TEMİRKUT

DEMİR ATLI, GÖK PUSATLI

HASAN ERİMEZ

RESİMLEYEN:
ENİS TEMİZEL

YAYIN NU: 1445

EDEBÎ ESERLER: 753

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-851-6

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Son Okuma: Gürkan Canpolat

Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım

Dizgi-Tertip: GNG Tanıtım

Baskı ve Cilt: PELİKAN BASIM MATBAA VE
AMBALAJ SANAYİ TİC LTD ŞTİ
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Odin İşmerkezi No28/1
Zeytinburnu /İstanbul
SERTİFİKA NO: 40619

İstanbul-2019

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik
çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı
yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve
yayımlanamaz.

HASAN ERİMEZ; 1989 yılında Adana'da doğdu. Çobanoğlu Ticaret Lisesi ve Anadolu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Ötüken Neşriyat tarafından *Demirdağın Kurtları* (2015), *Kutlu Kağanlık* (2016), *Bin Yılın Göçü-Alplar Çağı* (2017), *Bin Yılın Göçü-Gaziler Çağı* (2018) adlı romanları yayımlanan yazar, Türk tarihini merkeze alan romanlar üzerinde çalışmaktadır. Daha önce *Diriliş Ertuğrul* dizisinin senaryo ekibinde de yer alan Hasan Erimez, iş hayatına çeşitli sinema ve dizi senaryoları yazarak devam etmektedir.

“ YÜCE TANRI, TÜRK BURÇLARINDA
DOĞDURDU DEVLET GÜNEŞİNİ;
ONLARIN ÜLKELERİ ETRAFINDA
DÖNDÜRDÜ GÖKLERİN ÇEMBERİNİ;
VE ONLARA AD VERDİ ‘TÜRK’
DİYE; ÜLKELERİN İDARESİNİ VERDİ
MÜLK DİYE; ZAMANIN HAKANLARI
YAPTI ONLARI; ELLERİNE VERİLDİ
İNSANLARIN YULARI; ONLARI
GÖREVLENDİRDİ HALK ÜZRE; ONLARI
KUVVETLENDİRDİ HAK ÜZRE. ”

DİVÂNU LUGÂTİ’T-TÜRK

TEMİR KUT

YER İLE GÖK ARASINDA

Tanrı, suyu ve toprağı altı gün avuçlarında yoğurup bir top balçık halinde güneşin altına yatırdı. Yedinci gün, güneşin altına yatırdığı bu balçığa baktı. Derin, sessiz ve yapayalnız denizler ile alabildiğine düz, alabildiğine yalnız ve uçsuz bucaksız bir toprak meydana gelmişti.

Su, toprağın bir karış üstündeydi. Tanrı toprağa “Yükseldi!” buyruğı verdi. Toprak, gürültülü bir zelzele ile yükseldi ve suyun üzerine çıktı. Yerler suların tam göbeğinde, toprak bir daha sarsıldı. Ve buradan, yerin yedi kat dibinden köklenip, göğün dokuzuncu katına uzarcasına Altay Dağı yükseldi. Kökleri toprağı, doruğı da bulutları ve gökyüzünü yerinden oynattı. Altay Dağı ne yere ne göğe aitti. Yerle göğün arasında asılı duran, yerdeki varlıklardan gökteki Tanrı’ya uzanan bir mabet gibiydi.

Heybetiyle dev bir tolgaya benzeyen Altay Dağı, yerler suların başı gibi duruyordu. Bu ihtişamı, Tanrı’nın yaratma ilhamını arttırdı. Yaratılacakların en güzelini bu dağda yaratma isteğıyle, evvela küçücük tohumların içine devasa ağaçların canını yerleştirip Altay Dağı’na ekti. Dağın bağrına üfleyip göz göz sular köpürttü, bulutları çarpıştırıp sicim sicim yağmur döktü. Sular tohumları besleyince, topraktan türlü türlü ağaçlar bitti.

Ağaçlar boy boydu, türlü türlüydü, renk renkti. Fakat bunlar Tanrı’ya yetmiyordu. Yerler suların ve Altay Dağı’nın ihtişamına layık daha görklü varlıklar yaratmayı arzuluyordu. Sonra kanatlısıyla, pençelisiyle; sürüneniyle, koşanıya; et yiyeniyle ot yiyeniyle türlü türlü hayvanı Altay Dağı’na koydu. Her birine ayrı bir şekil, ayrı bir huy, ayrı bir kabiliyet verdi. Yerler suları, ağaçları ve hayvanları yarattıktan sonra sıra yaratacağı son varlığa geldi.

Bunu, bütün yarattıklarından daha güzel ve daha üstün olsun diye sona saklamıştı. Yerlerin, suların, güneşin, göğün, ayın özünden birer parça alıp kendi ruhundan da üfleyerek hepsinden üstün bir balçık yarattı. Bunu ikiye

bölüp birine atalık diğerine de analık ruhundan verdi. Ve insan yaratıldı. Tanrı, kudretinin en kusursuz eseri olan insanı Altay Dağı'na indirdi.

İnsan toprağa yüzü koyun düştü. Asırlar boyu süründü. Sonra asırlar boyu emekledi. Ve asırlar sonra da doğrulup yürüdü. Açken doymayı, üşüyünce ısınmayı, zorda kalınca düşünmeyi öğrendi. Korktuğu, sevindiği, üzüldüğü, kızdığı, sevdiği ve düşündüğü anlarda ağızından çıkan belli belirsiz sesler asırlar içinde harflere, harflerden kelimelere, kelimelerden cümlelere ve son merhalede lisana evrildi.

İnsan, dünyaya uymuştu. Tanrı buna sevinip köşesine çekildi. İnsan çoğaldı ve ihtiyaçlarını bildi. Önce köpeği evcilleştirdi. Sonra domuzu, sonra geyiği... Fakat bunlar insana yetmedi. Bir gün Altay Dağı'nın doruklarına çıkıp kendisine yarayacak ve yoldaşlık edecek daha güzel, daha görkemli bir hayvan istedi. Tanrı o vakit insana kulak verdi. Altay Dağı'nın doruklarında esen rüzgârdan ilham aldı. Rüzgârı iki avcunda topladı. Bir avcundakinden aygırı, diğer avcundakinden de kırsırağı yarattı. Böylece atı insanlara hediye etti.

Atlar, dört ayaklarını kanat gibi çırparak, yelelerini tel tel dalgalandırarak, güzel başlarını ihtişamla sağa sola savurarak Altay Dağı'nda bir mağaraya indiler. İnsanlar onların inişine pek sevindi. Dokuz gün dokuz gece ateşler yakıp saçılar saçarak göğü ululadılar ve Tanrı'ya şükran sundular.

Atlar, önce insanları çiftleledi, vahşilendi. İnsanlar bundan kaygılandılar. Tanrı'dan bir yardım daha dilediler. Fakat Tanrı bu dileğe cevap vermedi. Zira onların istedikleri hayvanı bahşetmişti. Şimdi ehlileştıirmek de onların işiydi. Onların sabrını ve bu mükafata layık olup olmadıklarını at üzerinden sınıyordu. At da zamanla insanlar gibi çoğaldı, ama hâlâ ehlileştırilemedi.

İnsan çoğaldıkça çoğaldı. Altay Dağı'na sığamadı. Yal-

nız bir kavim hariç, diğerleri Altay Dağı'ndan yeryüzüne indi. Her biri bir tarafa göç etti. Kimi kızgın çöllere yerleşti, kimi soğuk topraklarda yurtlandı, kimi vahşi ormanların arasında kayboldu. Asırlar peş peşe devrilirken herkes gittiği yerde çoğaldı. Her biri kendi lisanını yarattı, kendi töresini kurdu ve kavimleşti. Altay Dağı'nda kalan o tek kavim ise baştan beri tuttuğu töreyi ve nizamı bırakmadı. Sabredip didindi ve nihayet kimsenin ehlîleştiremediği atı da onlar ehlîleştirdi.

Her kavim birbirine yabancı olunca yerler sularda düzen değişti. Bir kargaşadır aldı başını yürüdü. Yabancılıktan ötürü her kavim birbirini düşman belledi. Her biri kendi töresini yerler sulara hâkim kılmak istiyordu. Fakat hiçbirinin töresi yerler sulara hükmedecek kadar kudretli değildi.

Tanrı düşündü. Kendi töresi vardı. Kendi yarattığı dünyada, kendi yarattığı insanların kendi töresiyle yaşamalarını istiyordu. Yerler sulara ancak kendi töresi düzen verebilirdi. Bunu da kendi kudretiyle değil bir kavme vazife vererek yapmak istiyordu. Kavimlerden bir kavmi seçmek zorundaydı. Dağları, suları, toprağı, hayvanları ve insanları gözetmeleri için yerler sulara gönderdiği iyelerini huzuruna çağırırdı. Onlara hangi kavmin Tanrı töresini yayma vazifesine yaraşır olabileceğini sordu.

Kara yağız yüzlü, kara kıyma gözlü Kızıl İye, “Kızgın çöllerdekiler kızıl tamu gibi sıcaklara katlanıp yaşarlar. Onlar olmalı,” dedi.

Saçı sakalı kırağı tutmuş, buz asalı Ak İye, “Kızgın çöllerdekiler olmaz. Soğuk yurtlardakiler olmalı. Çünkü onlar ölümcül soğuklara bana mısın demeden yaşarlar,” dedi.

Balık gözlü, pullu tenli, yosun saçlı Su İyesi, “Ne kızgın çöllerdekiler ne soğuk yurtlardakiler... Dört yanı denizlerle çevrili olanlar olmalı... Çünkü onlar büyük ve derin denizlerde salları yüzdürüp dağ gibi dalgaları aşacak kadar kuvvetlidirler,” dedi.

Sonuncusu Gök İye idi. Saçları aygır yelesi, gözleri kartal gözü, elleri kurt pençesi gibiydi. Gök İye, “Bunların hiçbiri olmaz. Yerler sulara töreyi yürütecek kavim, Tanrı’ya da sadık olmalı,” dedi.

“Kimdir bunlar?” diye sordu bütün iyeler.

“Bütün insanlar yerler suların dört bir yanına dağıldığında Altay Dağı’nı bırakmayanlar,” dedi Gök İye. Diğer İyeler bundan hoşnut olmadılar.

“Tanrı’nın töresini yürütmek için Altay Dağı’nı bırakmamış olmak yetmez,” dedi Ak İye.

Diğerleri de onu tasdiklediler. Gök İye, onların bütün itirazlarını önceden hesaplamış gibi kendinden emin bir tavırla konuştu:

“O yetmezse Tanrı’nın özenle yarattığı atı ehlileştirme-leri yeter. İnsanlar Tanrı’dan yalvara yakara atı istediler. Tanrı atı hediye ettiğinde de onu ehlileştirme zorluğuna katlanamayıp birçoğu bundan yüz çevirdi. Fakat Altay Dağı’nda kalanlar vazgeçmedi ve Tanrı’nın özenle yarattığı atı ehlileştirdi. Ne kadar sabırlı ve yaraşır kavim olduklarını gösterdiler. Bu da yetmezse Tanrı’nın töresini yerler sulara yayacak kadar kuvvetli kavim olmaları yeter.”

Gök İye’nin sözleri Tanrı’nın hoşuna gitti. Diğer iyelerin verecek cevapları olmayınca Tanrı da kararını verdi:

“Gök İye has konuştu. Onun dediği kavim olmalı,” dedi.

Diğer iyeler, Tanrı’nın kararına itiraz edemeyeceklerinden aralarında anlaşış şart sundular.

Kızıl İye, “Tanrı sözünün üstüne söz olmaz. Fakat Tanrı’dan da bir isteğimiz vardır,” dedi.

“Nedir?” dedi Tanrı.

Gök İye hariç diğer iyeler hep bir ağızdan cevap verdiler:

“Adalet!”

Kızıl İye devam etti:

“Tanrı bu kavme şart koşmalı. Tanrı töresinden sap- tıkları anda gölgesini üzerlerinden çekmeli. Tanrı, töreyi yürüttükleri müddetçe onlara gölge vermeli. Ve onların ruhlarını aldatmalara, hilelere, kötü huylara karşı kal- kanlamamalı. Onlar da sınanmalı bu dünyada. Bakalım o vakit bu yükümlülüğü hakkınca yerine getirip, bu gücü hakkınca taşıyabilecekler mi?”

“Benim adaletim bütün insanlara olduğu gibi bu kav- me de geçerlidir. Onları da bütün insanlar gibi her daim zaaflarıyla sınayacağım. Onlar da her kavim gibi olursa ne farkları kalır? Benim töremi yerler sulara yürütmek için sarsılmaz iradeleri olmalı.”

“Şüphesiz, bu vakitten sonra yerler sulara bambaşka bir çağ başlayacak. Bu kavim hangi adla anılacak?” diye sordu Su İyesi.

Tanrı, gururla söyler gibi onların adını ilan etti:

“Türk!”

Ve ekledi: “Çünkü onlar yerler sulara Tanrı töresi- ni yürütecek kadar güçlü kavimdir. Törelî olduklarından ‘Türk’ adını verdim.”

Tanrı, Türklere Altay Dağı’nı; Altay Dağı’nda kutlu Gök Irmak’ı, kutlu kayın ağacını, ata mağarayı, büyük de- mir yatağını ve Altay Dağı’nın tam üzerine göğün direği gibi koyduğu Temir Kazuk yıldızını verdi. Türklere Tanrı töresini yürüttükçe bu kutsallar onların elinde olacak, Te- mir Kazuk da her gece Altay Dağı’nın üzerinde parlayarak yerler suların efendilerini selamlayacaktı.

Türklere, Altay Dağı’nın en yüce, en güzel yerine “Kut Örkin” deyip orada yurtlandılar. Yerler suların en şahbaz, en hızlı atlarını binit edindiler. Göğün en hızlısı olan gü- neşe, yerler suların en hızlısı olan atı kurban ederek; ba- harın ilk dolunayını bekleyerek, cevheri en sağlam demir- lerden dövdükleri gök pusatları dolunaylı gecelerde Gök Irmak’a batırıp kut alarak, ata mağarada atalarına dua edip

kutsal kayın ağacına saygıda bulunarak ordularını Altay Dağı'ndan düze indirdiler ve Tanrı töresini yaymak için dört bir tarafa akın ettiler.

At üstünde fırtına gibi esip ufukları yırttılar. Varabildikleri her yeri fethedip kavimleri boyunduruğa aldılar. Boyunduruğa aldıkları her kavme, Kut Örkin'den daha yüksek bir yerde oturmayı yasak ettiler. Türk en yücede, yerle göğün arasında asılı duran Altay Dağı'nda otururken, diğerleri daha aşağıda oturmaya mecbur kılındı.

Türkler, Tanrı'nın töresinden sapmadan, kendilerine verilen Tanrı kutunu bozmadan böylece güçlü oldu. Tanrı'nın töresi Türklerin elinde gün doğumundan gün batımına kadar bütün yerler suları yavaş yavaş zapt etmeye başladı.

TEMİRKUT

AKIN ÇAĞLARINDA

2

Güneş, gökyüzünde altın göz gibi açılınca,
Karanlık silinip mavi gök serilince,
Yer ruhları topraktan, su ruhları sulardan kalkınca,
Yağız yer buğulanıp uyanınca,
Kırk kaynaklı ırmaklar köpürünce,
Kırk budaklı kaba ağaçlar gölgelenince,

Türlü donlu şahbaz atlar yelelerini savurup toprağı eşeler, kartallar yuvalarından çıkıp gökte süzülür, eşiği gün doğumuna açılan ak çadırlardan çıkan insanlar güneşe saygıyla eğilip selamlar; gün, Altay Dağı'nda böyle başlar ve güneş gün batımındaki tepelerin ardından kaybolurken son bulurdu.

Karlar çekilmeye başlayıp da ağaçlar yeşerme emaresi gösterince bahar mevsiminin gelişi belli olur, Türklerin başbuğu Tengribaş Kağan da boy beğlerine elçiler gönderip kurultay toplardı. O vakit sanki bütün yerler sular ve gök, sevinçle "Akın! Akın!" diye uğuldardı.

Yine böyle bir vakitte Kağan, dokuz boyun dokuz beğine elçiler gönderip kurultaya çağırırdı. Dokuz beğ, dokuz ordu ile Kut Öркин'e geldi. Beğler, Kağan'ın ak otağına girip huzurunda diz kırarak bağır bastılar. Dokuz gün dokuz gece toy edildi ve akın edilecek yerler konuşuldu.

Kağan, yedi yüz yıllık kayın ağacından oyma at biçimindeki tahtında tüm heybetiyle oturuyordu.

"Neresidir hâlâ bizim töremizin varmadığı, bizim düzenimizle düzen tutmayan yerler?" diye sordu.

Akçalmaz Beğ kalktı:

"Gün doğumunun en ucunda, uçsuz bucaksız büyük denizin kıyısında, suları tufan gibi akan Altun Nehir'de yaşayan Büyük Yu'lar... Yurtları ordular yutan canavar bataklıklarının ötesindedir. Bugüne dek geçen olmamıştır," dedi.

Kağan bu sözden gururuna dokunur gibi incindi. Gözlerini kısıp kaşlarını çattı.

“Buyruğumdur,” dedi. “Ayakları en tez ve en çevik atlar seçilsin. Bu atlara en yiğit biniciler binsin. Atlar öyle olsun ki, bataklığa girince ayaklarının tezliğiyle aşır çıksın. Yiğitler öyle olsun ki, bataklığa ve o budunun¹ yaşadığı tufan gibi ırmağa varınca her güçlüğe katlansın.”

Akçalmaz Beğ, Kağan’dan tuğ alıp, “Buyruk senin, Kağan,” diyerek bağır bastı ve oturdu.

Bukay Beğ kalktı:

“Kağan,” dedi, “Uzun Koyun Dağları’nda yaşayanlar vardır. Bunlar yıllar evvel albızlara² ve kara çoralara³ tutulup Tanrı’nın fenalığına uğramış, akılsız ve vahşi bir budundur. Tanrı onların başlarını küçültmüş, soylarına vahşilikten başka hiçbir huy vermemiştir. Yalnızca balta ve kalkanla savaşırlar.”

“Buyruğumdur,” dedi Kağan. “Gövdesi en sağlam atlar seçilsin. Bu atlara sert kargılı yiğitler binsin. Atlar öyle sağlam olsun ki balta darbesiyle yıkılmasın. Yiğitler öyle olsun ki kargılarıyla onların kalkanlarını tuz buz etsin”

Bukay Beğ de Kağan’dan tuğ alıp, “Buyruk senin, Kağan,” diyerek bağır basıp oturdu.

İlakay Beğ kalktı:

“Kağan,” dedi, “en zorlusu da Arimasplardır. Bunlar Ural Dağları’nda yaşarlar. Tek gözlülerdir. Dağın içinde devasa altın yatakları vardır. Bu altın yataklarını arslan gövdeli, kartal başlı, şahin pençeli yaratıklar korurlar.”

Kağan, bu “zorlu” lafından hiç hoşlanmadı. Yüreği öfke tuttu. Hırslanıp kurt başlı tuğunu yere sertçe vurarak ayağa kalktı. O kalkınca beğler de kalktılar.

“Madem bunca zorludur, o vakit oraya da ben gideceğim,” dedi Kağan. “Bu budunları da boyunduruğumuza alınca, töremizle törelenmeyen, düzenimizle düzen tutmayan yer kalacak mı?”

¹ Budun: Kavim.

² Albız: Şeytan.

³ Kara Çora: Kötü huylu ruhlar.

“Neredeyse hiç,” dedi beğler.

“O vakit ilk dolunayda akına çıkacağız,” diye buyurdu Kağan.

Beğler yere sertçe diz vurup bağır bastılar:

“Buyruk senin, kağan!”

İlk dolunayda Kağan, beğler ve alplar ata mağarada sarı kısrak kurban edip atalarının ruhlarına dua ettiler. Doğurgan kayın ağacına gök çaputlar bağladılar. Kağan, kılıcını dolunayda Gök İrmak’a batırdı. Kılıç ırmağın içindeyken yere diz vurup, Tanrı’dan bu zorlu akınlar için güç ve kut diledi.

Ertesi gün Türkler ordulanıp Altay Dağı’ndan aşağı doğru, yatağına sığmayan ırmaklar gibi gürül gürül akın şevkiyle aktılar.

* * *

Güz başıydı. Güneş, Altay Dağı’nın üzerinde, uykudan uyanmış mahmur bir insan gözü gibi ağır ağır açılmıştı. Bulutlar, saygıyla yol açar gibi güneşin önünden çekiliyor ve güneşin sarı ışıkları Kut Örkin’i aydınlatıp ısıtıyordu. Süt köpükleri gibi parlayan binlerce ak çadırdan çıkan insanlar, eşiğin önünde durup önce güneşi saygıyla selamlıyor sonra da işlerine dağılıyordu.

Hatunlar kara kazanlı ocakları ateşleyince,

Erlere av için yaylarını omuzlayınca,

Atlara henüz eyer vurulunca,

Kut Örkin’in girişindeki kızıl deve göbeğinden yapılma köslerin gümbürtüleri işitildi. Gümbürtülerin aksettirdiği coşkun hava, delişmen ruhlar gibi ese kopa bütün Kut Örkin’i sardı. Ocaklar, yaylar, atlar bırakıldı ve çadırlarda olanlar da çadırlarından çıktılar. Meraklı uğultular arasında gözler Kut Örkin’e çıkan büyük yokuşa dikildi.

Kös gümbürtüleri devam ederken büyük yokuşun

başında, demir boz atının üzerinde, al kuşak bağlı çelik tolgası, omzunda katı yayı, arslan derisinden yapılma zırhıyla heybetli bir karaltı belirdi. Ve arkasından peş peşe yüzlerce karaltı daha çıktı. Karaltılar meydana doğru yaklaştıkça, güneş onları aydınlattı. Önde Tengribaş Kağan, arkasından da ordusu geliyordu.

Tengribaş Kağan zafer işareti olarak kurt başlı, dokuz saçaklı tuğunu havaya kaldırınca, toprağın bağrından patlayıp fışkıran sular gibi gürül gürül bir coşku yükseldi. Erler börtlerini havaya attı, hatunlar allı aklı çaputlar salladı, balalar el çalıp hopladı. Tengribaş Kağan ve ordusu, boynu köpüklü atlarının üzerinde, omuzları ve başları gururla dimdik halde, kalabalığın arasından ilahi bir geçit resmi gibi ilerliyor, kalabalık onları coşkuyla ululuyordu:

“Gök Tanrı’nın gölgesi!”

“Ulu kağanımız!”

Kağan ak otağına doğru gidiyor, yüzlerce alp da akın edilen yerlerden alınan ganimetleri getiriyordu.

Soğuk kuzey topraklarının kıymetli taşları, Hind sularının incileri, Çin diyarının gümüş ve bronz eşyaları ve Soğd diyarının altınları, alpların terkilerini ve sandıklarını hınca hınç doldurmuştu. Bundan başka Büyük Yu’ların, Uzun Koyun Dağları’nda yaşayan vahşilerin ve Arimaspların kralları da demir çarıklara ve kalın zincirlere vurularak baş eğip diz çökmeleri için getirilmişti.

Düşman kralları Kut Örkin’e girerken, töre üzere uğursuzluk getirmemeleri için kızgın demir üzerinden atlatılarak geçirildiler. Kağan, ganimetleri dokuz boya üleştirmek üzere bir yere yığırdı. Ganimetler o kadar çoktu ki, üzerine kırk çadır kurulabilecek kadar geniş bir tepelik oluştu.

Kağan’ın buyruğuyla dokuz gün dokuz gecelik büyük toy başladı. Doksan tepe et yığıdırılıp doksan kısırağın doksan türlü sütünden yapılan kıımızlar döküldü. Boyunduruğa alınan budunların kralları, ak otağın önüne çıkarılıp

Kağan'ın ayakları önünde diz kırıp baş eğdiler ve yerler sularda Türklere biat etmeyen ve Türklerin eliyle Tanrı töresinin varmadığı neredeyse hiçbir yer kalmamış oldu.

Soğuk topraklardan kızgın çöllere, buz tutan ırmaklardan sıcak sulara, büyük denizlerin kıyılarından dağ doruklarına kadar Türkler her yere hükmediyordu. Ve buralarda yaşayan bütün budunlar onlara ve onların getirdiği Tanrı töresine baş eğmişti. Zenginlik dağ gibi yığılı, ırmak gibi bol, gök gibi ucu bucağı görünmez olmuştu. En küçük çadırın bile elini kımıldatmadan yedi göbeğe yetecek kadar serveti vardı. Kudret ise öyle büyüktü ki, bir Türk çobanının gölgesi görünse diğer budunların en şanlı başları o çobanın önünde saygıyla eğilirdi.

Güçsüzlük, yoksulluk, üzüntü, kaygı, yenilmek, dirlik-sizlik, birliksizlik denen şeyler Türklerin ancak diğer budunları tarif ederken kullandıkları sözlerdi. Bütün budunlar aşağıdaydı, Türkler onlara en yüceden hükmediyordu.